

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล

การศึกษาดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเปิด อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา มุ่งเน้นศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาการดนตรี โดยได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเปิด ต.ผาตอ อ.น้ำหนาว จ.น่าน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเปิด ต.ผาตอ อ.น้ำหนาว จ.น่าน
3. เพื่อศึกษาบทบาท และหน้าที่ของดนตรีในพิธีกรรมศพกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเปิด ต.ผาตอ อ.น้ำหนาว จ.น่าน

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นเอกสารและข้อมูลภาคสนามทั้งในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ การสังเกตตามประเด็นที่ศึกษา และนำกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์สามารถนำมาสรุปข้อมูลได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 หมู่บ้านสบเปิด

6.1.1.1 สภาพทั่วไปของบ้านสบเปิด

ประชากรหมู่บ้านสบเปิดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อพยพมาจากที่ต่าง ๆ เช่น ประเทศจีนตอนล่าง และประเทศลาว และเขตแดนของประเทศไทยกับเขมร ชนเผ่าม้งตระกูลแรก ๆ ที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านสบเปิด คือ ม้งตระกูลม้งคาน เป็นส่วนมาก และยังมีตระกูลม้งอย่างตระกูลม้งว่าง ตระกูลม้งผ่อ บางส่วนที่ย้ายมาด้วยกับกับชนเผ่าม้งคาน ชนเผ่าม้งคานเป็นชนเผ่าที่มาอยู่ในหมู่บ้านสบเปิดเป็นชนเผ่าแรกที่มีมากที่สุด ผู้ที่เป็นแกนนำในการอพยพมาตั้งถิ่นฐานคือ ผู้ใหญ่บรรพต ยืนยงกุล โดยมีครอบครัวที่อพยพมาจำนวน 4-5 ครอบครัว ที่อพยพมาในตอนนั้น ได้รับการช่วยเหลือจากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร หรือ กอ.รมน.

จังหวัดน่าน ได้ส่งข้าวสาร อาหาร เครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น มีด เมล็ดข้าว เมล็ดพืช

พันธุ์ต่าง ๆ เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล จนชาวบ้านดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองจนถึงปัจจุบัน

6.1.1.2 สภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านสบเป็ด มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพทั่วไปเป็นภูเขาสูงล้อมรอบหมู่บ้าน มีธรรมชาติที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำไหลผ่านหมู่บ้าน 2 สาย คือแม่น้ำเป็ด และแม่น้ำยาว สภาพภูมิอากาศร้อนชื้น ในช่วงฤดูหนาวอากาศหนาวเย็น

6.1.1.3 ลักษณะบ้านเรือน บ้านของม้งเป็นบ้านชั้นเดียว ปลูกคร่อมบนพื้นดินให้ราบเป็นพื้นที่ ใช้ไม้ไผ่สับฝากหรือไม้ไผ่ที่ใช้ขวานตากทำฝาบ้าน มุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือไม้แป้นเกล็ด

6.1.1.4 การปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำชุมชน อยู่ใน การดูแลของการรองการบริหารส่วนตำบลผาตอ

6.1.1.5 การศึกษา มีโรงเรียนบ้านสบเป็ดเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านเปิดสอนหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมวัย ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสบเป็ดเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาก่อนวัยเรียนให้กับนักเรียน

6.1.1.6 ศาสนาและความเชื่อ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการนับถือวิญญาณ วิญญาณที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งนับถือมีหลายชนิด มีทั้งที่เป็นศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและที่เป็นวิญญาณของบรรพบุรุษ บ่อยครั้งที่เด็วม้งมักใช้คำเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือว่า “ผี” เช่น ผีครู ผียานับว่ามีบทบาทมากในการบำบัดรักษาผู้ป่วย ที่เชื่อกันว่าเกิดจากการที่ขวัญออกจากร่างไป ผีเน่งจะช่วยรักษาผู้ป่วยโดยผ่านร่างทรงของหมอผีทรง

6.1.1.7 ภาษา ม้งจัดอยู่ในสาขาเมี้ยว-เย้าของตระกูลจีน-ทิเบต และพบว่ามีความที่มาจากภาษาของชนกลุ่มอื่นปะปนอยู่ เช่น ภาษาญวน ลาว ไทยเหนือ กะเหรี่ยง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะไปตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับชนกลุ่มใด ภาษาของม้งชาวกับม้งเขี้ยวมีความแตกต่างกันมากจนพูดกันไม่ค่อยจะรู้เรื่อง

6.1.1.8 การแต่งกาย ปัจจุบันการแต่งกายของชาวเขาเผ่าม้งจะแต่งกายตามแบบคนไทยพื้นราบ แต่จะมีการสวมชุดประจำเผ่าเมื่อมีประเพณีสำคัญ เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ หรือการแต่งกายของคู่บ่าวสาวในพิธีกรรมแต่งงาน ซึ่งชุดประจำเผ่าก็มีความแตกต่างกันออกไประหว่างม้งขาวและม้งเขี้ยว

6.1.1.9 สาธารณูปโภคและการคมนาคม มีถนนสายหลักคือ ท่าวังผา-เชียงคำ ผ่านหมู่บ้าน มีไฟฟ้า ประปาภูเขา และหอคอยกระจายเสียงของหมู่บ้าน

6.1.2 การศึกษาดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

6.1.2.1 เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมศพ

ในการศึกษาคั้งนี้พบว่าเครื่องดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมอยู่ 2 ชนิดได้แก่ แคน ซึ่งชาวม้งเรียกว่าเข่ง และกลอง ซึ่งชาวม้งเรียกว่าจ๊วะ ซึ่งเครื่องดนตรีทั้ง 2 ชนิดนี้จะบรรเลงตามกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ของการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่การเริ่มตายใหม่ จนถึงการฝังร่างของผู้ตาย โดยมีเครื่องดนตรีดังนี้

แคนม้ง หรือ เข่งแคน (Qeej) เป็นภาษาม้ง อ่านว่า เข่ง หรือ qeng ซึ่งแปลว่า แคน หรือ mouth organ เข่ง หรือแคนเป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากลำไม้ไผ่ และไม้เนื้อแข็ง มีปรากฏในเอเชียมากกว่า 3,000 ปีแล้ว แคนม้งหรือเข่งประกอบด้วยลำไม้ไผ่ทะลุปล้อง 6 อัน คือ ขย้งตัวจ๊อบ (xyoob tuam tswm) 1 อัน และ ขย้งเข่ง (xyoob qeej) 5 อัน แต่ละอันมีขนาด และความยาวไม่เท่ากันกับลำไม้เนื้อแข็งซึ่งมีปากกลมยาว (ก้างเข่ง kaav qeej) เป็นไม้แดงหรือที่ภาษาม้งเรียกว่า ดงจ๊อบเป้ (ntoo txwv pem) เมื่อเป่าหรือสูดลมเข้าออก จะให้เสียงไพเราะต่อเนื่องกัน ตลอดจนจบตอนของบทเพลงลำไม้ไผ่ แต่ละอันมีชื่อเรียกเฉพาะของตัวเอง เช่น ดีไล่ ดีจู้ ดีบู คนม้งจะใช้แคน (เข่ง) ในพิธีงานศพเป็นหลัก โดยเป็นเครื่องนำทางดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่ปรโลก หรือแดนของบรรพบุรุษ ฉะนั้นในธรรมเนียมม้งจึงห้ามมิให้ฝึกเป่าแคนภายในบ้าน ส่วนใหญ่จะฝึกในที่ ๆ ห่างไกลจากหมู่บ้านซึ่งมักจะเป็นที่พักพิงตามไร่สวน

กลอง หรือ จ๊ว กลอง (nruas) เป็นภาษาม้ง อ่านว่า จ๊วะ เป็นเครื่องดนตรีของม้งที่มีลักษณะเป็นกลองสองหน้า หรือหนึ่งหน้าก็ได้ รูปร่างกลมแบน โดยใช้แผ่นหนังสัตว์สองแผ่นมาประกอบ เข้ากับโครงกลองหลอมตัวกลอง ทั้งสองด้านริมขอบของแผ่นหนังทั้งสองแผ่นจะเจาะรูเป็นคู่ ๆ สำหรับเสียบสลักไม้เล็ก ๆ เพื่อใช้เชือกร้อยสลักไม้ของแผ่นหนังทั้งสองด้านดึงเข้าหากัน ซึ่งจะทำให้แผ่นหนังกลองตึงตัวเต็มที่ เมื่อตีจะมีเสียงดังกังวาน และมีไม้ตีกลองหนึ่งคู่ หรือสองอันทำจากไม้ด้านหนึ่ง จะเอาผ้าพันไว้สำหรับตีกลอง ส่วนด้านที่ไม่มีผ้าห่อใช้สำหรับจับ กลองม้งจะใช้เมื่อประกอบพิธีงานศพ การปลอ่ยผีหรือปลดปล่อยวิญญาณเท่านั้น กลองที่ใช้ในพิธีกรรมศพแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ กลองประจำหมู่บ้าน และ กลองที่ทำขึ้นเฉพาะงานสำหรับหมู่บ้านที่ไม่มีกลองประจำหมู่บ้าน

6.1.2.2 บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรม

ทำนองของแคนม้งในแต่ละบทเพลงนั้น จะเป่าออกมาแทนคำพูดที่มีความหมายในภาษาม้ง ซึ่งบทเพลงที่ใช้แคนเป่าทั้งหมด 8 เพลงพบในพิธีกรรมศพในหมู่บ้านสบเบ็ดมีดังต่อไปนี้

- 1) เฆ่งตุสา (qeejtusav) เพลงแรกหลังจากผู้ตายได้สิ้นลมหายใจ
- 2) เฆ่งจ้อเจีย (cub cie) เพลงที่ใช้ในการฆ่าสุกรในพิธีกรรม
- 3) เฆ่งเจเห่ง (qeejnceneeg) เพลงเคลื่อนย้ายศพขึ้นหิ้ง
- 4) เฆ่งฉ่าย (qeejtshais) เพลงเรียกดวงวิญญาณ ให้มารับเอาอาหารเช้า
- 5) เฆ่งซู (qeejsu) เพลงเรียกดวงวิญญาณ ให้มารับเอาอาหารกลางวัน
- 6) เฆ่งมอ (qeejmo) เพลงเรียกดวงวิญญาณ ให้มารับเอาอาหารเย็น
- 7) เฆ่งเลอเค้อ (qeejhlawvntaws) เพลงเผากระดาษเงินกระดาษทองให้กับผู้ตาย
- 8) เฆ่งเสอเก้ (qeejsawvkev) เพลงเคลื่อนย้ายศพออกจากบ้าน

6.1.3 วิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีในแต่ละบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลง นำมาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ และสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

6.1.3.1 ระดับเสียงของทำนองเพลง พบว่าบทเพลงที่ใช้แคนเป่าทั้งหมด 8 เพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพจะมีการใช้ระดับเสียงเพียง 5 เสียง ได้แก่ โด เร มี ซอล ลา การใช้ระดับเสียงในทำนองเพลงเพลงมีการใช้ระดับเสียง โด เร มี ซอล เป็นเสียงหลักของทำนองเพลง โดยระดับเสียงลา เป็นตัวทำนองเสียงประสาน ให้เกิดทำนองที่ไพเราะและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ในการใช้ระดับเสียงของเพลงแคนทั้งหมด 8 บทเพลงพบว่า ทำนองเพลงอยู่ใน บันไดเสียงโด ทุกบทเพลง

6.1.3.2 ช่วงเสียงของทำนองเพลงทั้งหมดพบว่า ช่วงเสียงของทำนองหลักเพลงอยู่ระหว่าง เสียงโด ถึง เสียงซอล

6.1.3.3 เสียงหลักของวรรคเพลง เสียงหลักของวรรคเพลงหรือเสียงลูกตกใช้เสียง เร มี และ ซอล เป็นหลัก โดยการจบของทำนองเพลงจบลงที่เสียงซอล

6.1.3.4 การเคลื่อนที่ของทำนองเพลงและจังหวะ การเคลื่อนที่เสียงหลักของวรรคเพลงหรือเสียงลูกตกส่วนมากพบว่าใช้เสียง เร มี และ ซอล เป็นหลัก ทำนองเพลงแคนที่ใช้ใน

พิธีกรรมม้งหม่อมมีลักษณะที่เหมือนกัน คือมีลักษณะต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ทำให้จังหวะของทำนองเพลงเป็นอัตราจังหวะปานกลาง เป็นการบรรเลงแบบเรื่อยๆ ลักษณะทำนองเพลงมีลักษณะเรียบง่าย

6.1.3.5 ลักษณะของทำนองเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพ พบว่าทุกเพลงจะมีวิธีการบรรเลง ลักษณะของทำนองเพลงเป็นเพลงยาว เพราะบทพุดที่ใช้เป่าแคนมีหลายบท เป็นเพลงทำนองเดี่ยว และมีแนวทำนองแบบประสานเสียง และผู้บรรเลงมีการเพิ่มพยางค์เสียงขึ้นจาก 1 คำพุดเป็น 2-3 พยางค์เสียง

6.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพทั่วไปในชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่ามีความแตกต่างจากอดีตมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม การคมนาคมที่สะดวกขึ้น ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ส่งผลกระทบไปถึง วัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอีกด้วย

จากการศึกษาด้านดนตรีในพิธีกรรมศพของของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จะพบว่าด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์มีการขาดช่วงของการสืบทอดอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากผู้ที่สามารถบรรเลงดนตรีประจำชนเผ่าม้งได้มีจำนวนน้อยมาก เยาวชนหรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ก็ต่างหันไปให้ความสนใจในดนตรีสากล ท่ามกลางกระแสความเจริญในยุคแห่งการสื่อสารและเทคโนโลยี แต่ดนตรีประจำชนเผ่าก็ยังมีบทบาทสำคัญอย่างมากในพิธีกรรมศพ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีในพิธีกรรมศพเชื่อว่า การตีกลองและเสียงของแคนม้งที่เป่าออกมาแทนคำพุดหรือบทสวดนั้น เป็นการส่งดวงวิญญาณของผู้ที่ตายให้ไปพบกับบรรพบุรุษและสู่สรวงสวรรค์ หากพิธีกรรมศพขาดเสียงของดนตรีทั้งแคนม้งและกลอง พิธีกรรมศพนั้นจะไม่สมบูรณ์และไม่สามารถส่งดวงวิญญาณของผู้ตายให้ไปสู่สุคติได้ ในการบรรเลงแคนของชาวม้งบ้านสบเป็ดยังไม่มี การบันทึกบทเพลง หรือการรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านดนตรีให้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงอาจจะทำให้ความรู้ทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์เลือนหายไป ในสังคมชาวเขาเผ่าม้งไปกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แทรกซึมเข้ามาสู่ชุมชนบ้านสบเป็ด จากผลกระทบดังกล่าวทำให้ผู้คนเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อตอบสนองต่อค่านิยมของคนในสังคมปัจจุบัน เยาวชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ยังให้ความสำคัญในการฝึกหัดหรือสืบทอดดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไม่มากนัก ทั้งๆที่ดนตรีเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการประกอบพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ของตน

ถึงแม้ผลกระทบที่ร้ายแรงของค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวบ้านสบเปิดนั้น ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมบางอย่างอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่ชาวบ้านบ้านสบเปิดยังคงยึดถือตามหลักความเชื่อที่สืบทอดกันมาในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมศพ โดยมีเครื่องดนตรีเป็นสิ่งที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมศพ หากแต่ยังขาดการส่งเสริม สนับสนุนและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จากหน่วยงานทางภาครัฐ และคนในชุมชน เพื่อให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่กับสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านสบเปิด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ควบคู่ท่ามกลางการรับเอากระแสความเจริญทางวัฒนธรรม เทคโนโลยีของสังคมภายนอกสืบทอดไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเท่านั้น ควรทำการศึกษาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในด้านอื่นๆ เพื่อให้เห็นบทบาทโดยรวมของดนตรีที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเปิด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

6.3.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านสบเปิด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านเท่านั้น ควรทำการศึกษาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในหมู่บ้านอื่นๆ เพื่อทำการศึกษาและเปรียบเทียบความแตกต่างของดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในแต่ละพื้นที่

6.3.3 ควรทำการศึกษาดนตรีชาวกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในทางมานุษยวิทยาการดนตรี เพื่อจะได้เห็นภาพรวมทางวัฒนธรรมของดนตรีชาวเขา